

Meşrutiyet, hâkimiyet-i millettir. Hükûmet hizmetkârdır

Bediüzzaman Said Nursî

Ben, Kürtçe düşünürüm, Türkçe ve Arapça yazıyorum

Hâmisin: Ben, Kürtçe düşünürüm, Türkçe ve Arapça yazıyorum. Matbaa-i hayaldeki mütercim acemi; ya kalbin sözünü iyi anlamıyor veya lisânın diline âşinâ değildir. Hem, Türkçenin sarf nahivini bilmediğimden, mânâya giydirdiğim üslûbun düğmeleri pek karışık oluyor. “Hattâ evet, işte, şimdi, hem de, zîrâ, olan, şu, bu” tekrarları, sizin gibi beni de usandırıyor. Başkasının tashihine de katiyen râzı olamıyorum. Zîrâ, külahıma püskül takmak gibi, başkasının sözü sözlerimle hiç münâsebet ve ülfet peydâ etmiyor. Sözlerimden tevahhuş eder.

Sâdisin: Tabiatımdaki ifrat cihetiyle düşündüğümden, mütercim-i hayâlinin tercümesinde, hattatın imlâsında, tâbiin tâbında, mütâliin fehminde bâzan yanlış düşmekle, güzel bir hakikat çirkinleşiyor.

Sâbian: Şu Saykâl-ı İslâmiyet ve Ekrâd Reçetesi olan iki eser, o dehşetli dağ ve dere ve sahrâların kuvve-i münbitesi fevkalâde neşv ü nemâ vererek, kırk elli gün zarfında hem yeşillendi, hem cesim bir şecere oldu, hem meyve verdi. Evet, öyle bir vakitte vücuda geldi ki, dağlar beni derelerin yed-i haşînine fırlatıyordu. Onlar da, beni sahrâların yüzlerine çarpıyordu. Sonra, hamiyet-i milliye ve hamiyet-i İslâmiye şu iki sınıf meyveleri dağ başından koparıp ve bâzan rüzgâr vurup, derenin dibine düşmüş meyveleri ilâç için toplayıp, medîne-i medeniyetin çarşısına götürdüler. Hattâ bir kısmı Bâsid Dağı'nın yemişidir, bir tâifesi Ferrâşîn Ovası'nın meyvesidir, bir miktarı Beytüşşebap Deresi'nde, kırmızılanmış semeresidir. İşte, şu iki eseri yazdığım vakit, zaman kısa, mekân

Dağ ve sahrâyı
bir medrese ederek
meşrûtiyeti ders
verdim. Birden
bana göründü ki,
meşrûtiyeti gâyet
garip bir sûrette
telâkkî etmişler.
Her tarafın şüphe
ve suâlleri ağleb
bir dereden gelmiş
gibi gördüm. İşte,
teşhis-i maraz için
miftâh-ı kelâmı
onlara verdim.

vahşi, ben seyyah, zihin müşevveş, vücut yarım hasta, yazmak acele olduğundan, elbette müşevveş olur.

Ey ehl-i insaf! Mâzeretim bu. Kabul ederseniz, insafın şe'nidir; etmezseniz, emîn olunuz, size minnet etmem, hiç de kabul etmeyiniz. Sizin minnetiniz dağ başında olsun. Size beğendirmek için değil, belki hakka hizmet için yazdım, vesselâm. Şu eserin nağamâtını dinlemek için, bir Kürt cesedini giymek, bir vahşi hayâlini başına takmak gerektir. Yoksa ne istimâ helâl, ne semâ tatlı olur.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
وَالصَّلَاةُ عَلَیْ سَیِّدِ الْعَالَمِیْنَ

Emmâ ba'd, ehl-i hamiyetin nazarına arz ediyorum ki:

Vaktâ Meşrûtiyetin ikinci yaşında, İstanbul, temsil ettiği asırdan tarihvarî bir nazar ile göçüp, kurûn-u vustâyâ karşı aşağıya inmekle, aşâir-i Ekrâdın içinde cevelân ile bahardan güze bir rihlet-i sayfiye, güzden bahara bilâd-ı Arabiyeden bir rihlet-i şitâiye ettim. Dağ ve sahrâyı bir medrese ederek meşrûtiyeti ders verdim. Birden bana göründü ki, meşrûtiyeti gâyet garip bir sûrette telâkkî etmişler. Her tarafın şüphe ve suâlleri ağleb bir dereden gelmiş gibi gördüm. İşte, teşhis-i maraz için miftâh-ı kelâmı onlara verdim.

Dedim: "Siz suâl ediniz, ben de ona göre cevap vereyim."

Onlar istihsan ettiler. Zîrâ Kürtlerin tabiat-ı meşrûtiyetperverânelerine binâen, dersi münâzara ve münâkaşa sûretinde okuyorlar. Onun içindir ki, medreseleri küçük bir meclis-i mebusân-ı ilmiyeyi andırıyor. İşte, tâmimen ilfâide, suâllerini cevaplarımla musâfaha ettirerek şu kitabı yazdım; tâ birbirine muâvenette bulunsun. Hem de, görmediğim Ekrâd ve emsâline, şu kitap, bana bilvekâle onlarla konuşarak cevap versin; hem de, lisânları kalblerine tercümanlık edemeyenlere bedelen suâl etsin. Elhâsıl, şu kitap, tarafımdan cevap, onların cânibinden suâl etmek vazifesiyle mükelleftir. Hem de siyâset tabiblerine, teşhis-i illete dâir hizmet ile muvazzaftır.

Ey ehl-i hamiyet, anlayınız! Kürt ve emsâli, fikren meşrûtiyetperver olmuş ve oluyorlar. Lâkin bâzı memurun fiilen meşrûtiyetperver olması müşküldür. Halbuki, akılları gözlerinde olan avâma ders veren fiildir.

İmdi, suâle ve cevaba başlıyorum.

Suâl: "Ey Seydâ! İstanbul'a gittin. Bu inkılâb-ı azîmi gördün. Mühim işler içine girdin. Bize ne getirdin?"

Cevap: Müjde getirdim.

Suâl: "Müjde ne demek? Bâzılar, bize, 'Sizin için fenalık var' diyorlar."

Cevap: Nurdan zarar gelmez; gelirse, huffâşa gelir, murdar şeylere gelir. Size, cemî kuvvetimle, yalnız Kürdistana değil, belki âleme işittirecek tarzda bağırarak müjde veriyorum ki; 'umum İslâmın, lâsiyyemâ Os mânîlerin, bâhusus Ekrâdın saadetinin fecr-i sâdıknın geldiğini, hattâ Bâşid başında görüyorum.

رَغْمًا عَلَى أَنْفِ أَبِي الْعَلَاءِ الْمَعْرِيِّ¹

Faraza, Őu devletin yarı milleti, pahasında verilse idi gene erzân ve zulmetle beraber yansa idi gene ucuz!

Münazarat, s. 16-20.

Zira, meşrutiyet, hâkimiyet-i millettir. Hükümet hizmetkârdır.

Muhali talep etmek, kendine fenalık etmektir. Zerrâtı günahkârlardan mürekkep bir hükümet tamamıyla mâsum olamaz. Demek, nokta-i nazar, hükümetin hasenâtı, seyyiâtına tereccuhudur. Yoksa seyyiesiz hükümet muhal-i âdidir. Ben öyle adamlara anarŐist nazarıyla bakıyorum. Zira onlardan birisi-Allah etmesin-bin sene yaşayacak olsa, âdetâ mümkün hükümetin hangi suretini görse, hülya ile yine razı olmayacak. Őu hülyanın neticesi olan meylüt-tahrip ile o sureti bozmaya çalışacak. Őu halde, böylelerin fena zannettikleri Jön Türkler nazarlarında dahi, mel'un, anarŐist ve iĒtiŐaŐcı fırkasından addolunurlar. Meslekleri ihtilâl ve fesattır.

Sual: Belki onlar eski hali istiyorlar?

Cevap: Size kısa bir söz söyleyeceĒim; ezber edebilirsiniz: İŞte, eski hal muhal; ya yeni hal veya izmihlâl...

Suâl: "Acaba daha Sultan Hamid gibi padiŐah tahta çıkmayacak mıdır? Eski hal olmayacak mıdır?"

Cevap: Acaba sizin Őu siyah çadırmız parça parça edilip yandırılırsa havaya savrulursa o külden yeniden çadır edip içinde oturmak kâbil midir?

Suâl: "Neden?"

Cevap: Zîrâ eskiden bin adamdan yalnız onu mütenebbih iken, istibdat o dehşetli kuvvetiyle karŐısmda duramadı, parçalandı. Şimdi, istibdâdın kuvveti binden bire indi; tenebbüh ve iltihâb-ı ezhân birden bine çıktı.

Münazarat, s. 51-53.

Sual: Şimdi Ermeniler kaymakam ve vali oluyorlar. Nasıl olur?

Cevap: Saatçi ve makineci ve süpürgeci oldukları gibi... Zira, meşrutiyet, hâkimiyet-i millettir. Hükümet hizmetkârdır. Meşrutiyet doĒru olursa, kaymakam ve vâli, reis deĒiller, belki ücretli hizmetkârlardır. Gayr-ı müslim reis olamaz, fakat hizmetkâr olur. Farz ediniz ki, memuriyet bir nevi riyaset ve bir aĒalıktır. Gayr-ı müslimlerden üç bin adamı aĒalĒımıza, riyasetimize Őerik ettiĒimiz vakitte, millet-i İslâmiyeden aktâr-ı âlemde üç yüz bin adamın riyasetine yol açılıyor. Biri zayı edip bini kazanan, zarar etmez.

Münazarat, s. 79

İstibdat hayvaniyetten gelmedir

Suâl: "Őu pis istibdat ne vakitten beri başlamıŐ, geliyor?"

Cevap: İnsanlar hayvanlıktan çıkıp geldiĒi vakit, nasılsa bunu da beraber getirmiŐtir.

Suâl: "Demek istibdat hayvaniyetten gelmedir?"

Cevap: Evet... Müstebit bir kurt, bîçare bir koyunu parça parça etmek, dâimâ kavî, zayıfı ezmek, hayvanların birinci düstur ve kavânin-i esâsiyesindedir.

Suâl: "Sonra?"

Meşrûtiyetin
sırrı, kuvvet
kanundadır, şahıs
hiçtir. İstibdâdın
esâsi, kuvvet şa-
hısta olur, kânunu
kendi keyfine tâbî
edebilir, hak kuv-
vetin mağlûbu.
Fakat, bu iki ruh
her zamanda birer
şekle girer, birer
libas giyer. Bu
zamanın modası
böyle giydiriyor.
Zannolunmasın,
istibdat galebe
ettiği zaman
tamamen hük-
münü icrâ etmiş,
meşrûtiyet mağ-
lup olduğu vakit
mahvolmuş.

Cevap: Şeriat-ı Garrâ zemine nüzûl etti; tâ ki; zeminin yüzünü temiz ve insanın yüzünü ak etsin, şu insâniyetten siyah lekesini izâle etsin; hem de, izâle etti. Fakat vâesefâ ki, muhît-i zamânî ve mekânînin tesiriyle, hilâfet saltanâta inkılâp edip, istibdat bir parça hayatlandı. Tâ Yezid zamanında, bir derece kuvvet bularak, başını kaldırdığından, İmam Hüseyin Hazretleri hürriyet-i şer'îye kılıncını çekti, başına havâle eyledi. Fakat ne çare ki, istibdâdın kuvveti olan cehil ve vahşet, cevânib-i âlemde zeynâb gibi Yezid'in istibdâdına kuvvet verdi.

Suâl: “Şimdiki meşrûtiyet, istibdat nerede? Onların harekâtı nerede? Hilâfet, saltanat nerede? Nasıl tatbik ediyorsun? Yekdiğerine musâfaha ve temas ettiriyorsun, aralarında karnlar ve asırlar var?”

Cevap: Meşrûtiyetin sırrı, kuvvet kanundadır, şahıs hiçtir. İstibdâdın esâsi, kuvvet şahısta olur, kânunu kendi keyfine tâbî edebilir, hak kuvvetin mağlûbu. Fakat, bu iki ruh her zamanda birer şekle girer, birer libas giyer. Bu zamanın modası böyle giydiriyor. Zannolunmasın, istibdat galebe ettiği zaman tamamen hükümünü icrâ etmiş, meşrûtiyet mağlup olduğu vakit mahvolmuş. Kellâ! Kâinata gâlib-i mutlak hayır olduğundan, pekçok envâ ve şuibât-ı heyet-i içtimâiyede meşrûtiyet hükümfermâ olmuştur. Cidâl berdevam, harb ise seccâldir.

Münazarat, s. 37-38.

İstibdâdın zevâliyle dostluk hayat bulacak

Suâl: “Ermeniler zimmîdirler. Ehl-i zimmet, zimmettarlarıyla nasıl müsâvi olur?”

Cevap: Kendimizi dev aynasında görmemeliyiz. Kabahat bizde. Tamamen zimmetimize alamadık, bihakkin adâlet-i şeriatî gösteremedik. Şeriat da-iresinde, hukuklarını istibdâdın sünnet-i seyyiesiyle muhâfaza edemedik; sonra da istedik, kuvvetimiz kalmadı. Ben şimdi Ermenilere bir nevi zimmî-i muâhid nazarıyla bakıyorum.

Suâl: “Ermeniler bize düşmanlık edip, hile ve hıyânet ediyorlar. Nasıl dostluk üzerinde ittifak edeceğiz?”

Cevap: Düşmanlığın sebebi olan istibdat öldü. İstibdâdın zevâliyle dostluk hayat bulacak. Size bunu katiyen söylüyorum ki, şu milletin saadeti ve selâmeti Ermenilerle ittifak ve dost olmaya vâbestedir. Fakat mütezellilâne dost olmak değil, belki izzet-i milliyeyi muhâfaza ederek, musâlaha elini uzatmaktır.

Birşey söyleyeceğim: Eğer mümkündür, Ermeniler birden sahîfe-i vücuttan silinsin. Olabilir. Yalnız, size husumetin bir faydası olsun. Yoksa mutlaka husumet zarardır. Hâlbuki, Adem zamanından yolda arkadaşlık eden bizimle gelmiş büyük bir unsurun zevâli değil, belki küçük bir kavmin mahvı dahi

دُونَهُ خَرَطُ الْقَتَادِ²dır.

Tedennînin mühim bir sebebi

Sual: Biz Türkler ve Kürtler, bizde kalbimizin dolusu, belki cesedimiz mâlâmâl, belki inbisat edip şu derelerde dağ olarak tahaccür etmiş kalemiz olan bir şecaat vardır. Ve başımızın dolusu zekâvetimiz var. Ve sinemizi mâlâmâl

2- Önünde, dikenli bir ağacın kabuğunu soymak kadar güç engeller var. Arap atasözü.

3- Demek kuvve-i mâneviyeleri kırılmamış.

edecek gayret vardır. Ve bedenimizi ve âzâlarımızı dolduracak itaat vardır. Ve dereleri hayatlandırarak ve dağları müzeyyen edecek efradımız var. Neden böyle sefil ve müflis ve zelil kaldık ki, hem yol üstünde de kaldık. Terakkiye binenler bizi çiğneyip istikbale doğru koşup gidiyorlar. Komşumuz olan milletler bizden az iken, kuvvetleri bizden çok kısa iken, üzerimize tetavül ediyorlar?

۳ اِنْ رَكْسَهُمْ يَغْلِبُ طَاهِرَنَا

Cevap: Hîn-i meşrutiyette tevbenin kapısı açıktır ve tevbe edenler çoktur. Şimdiki rüesâyâ tevbih ve ta'nifte hakkım yoktur. Ben taşımı sabıka atıyorum. Bazılarının hatırı kırılrsa da mâzur tutulsun. Yalnız hakkın hatırı kırılmasın. Zira milletin hatırı, onların hatırından daha âli, daha galîdir.

İşte o tedenninin mühim bir sebebi: Bazı rüesâ ile haksız olarak millete fedakârlık iddia eden sahtekâr hamiyet-furuşlar veya velâyeti dâvâ eden ehli-yetsiz bazı müteşeyyihlerdir. Fakat sünnet-i seniye muhalif olan bu sünnet-i seyyie, yine istibdadın seyyiatındandır.

Sual: Nasıl?

Cevap: Zira herbir millet için, o milletin cesaret-i milliyesini teşkil eden ve namus-u milliyesini muhafaza eden ve kuvveti onda toplanacak bir mânevî havuz vardır. Ve sehâvet-i milliyesini teşkil eden ve menâfi-i umumiyesini temin eden ve fazla kalan malları onda tahazzün edecek bir hazine-i mânevîyesi vardır. İşte o iki kısım reisler, bilerek veya bilmeyerek, o havuzun ve o hazinenin etrafında delik-melik açtılar. Mâye-i bekayı ve madde-i hayatı çektiler. Havuzu kurutup hazineyi boş bıraktılar. Böyle gitse, devlet milyarlar borç altında kalıp düşecek. Nasıl bir adamın kuvve-i gadabiyesi olan dâfiası ve kuvve-i şehevîye olan cazibesi olmazsa, ölmüş olmuş olur ve hayy iken meyyittir. Hem de, bir şimendiferin buhar kazanı delik-melik olsa, perişan ve hareketten muattal kalır. Hem de bir tesbihin ipi kırılrsa dağılır. Öyle de, bir şahs-ı mânevî olan bir milletin kuvvet ve malının havuzu ve hazinesini boşaltan başlar, o milleti serseri, perişan ve mevcudiveşsiz edip, fikr-i milliyetin ipini kesip, parça parça ederler. Evet, *حَقِيقَتِ كَسَمِ نَمِي كَسَمِ بَرَايِ دَلِ عَامِي چَند* Bazı avâmın hâtırı için hakikatın hâtırını kırmayacağım.

Sual: Şu makam, nihayet derecede tafsile değer bir makamdır. Mücmel ve müphem bırakma.

Cevap: Zaman-ı sabık, vahşet ve cehaletinizi istihdam ederek pis bir tarik ile ve müheyyâ ettiği plânlarla, bir kısım büyükler cebir kuvvetiyle o menbai ve o mâdeni delip, zülâl-i hayatı kumistan ve şûristan sahrasına akıttılar. Bazı tembel ve cerrarlar yeşillendi. Hatta onlar servet-i dünyadan tenfir yolunda pençesini küçük bir sayd'a (av) atan biçarelerin hassas ve zayıf damarlarını tutarlardı. Tâ pençeleri o sayddan açılrsın, onlar o avı kaçırsınlar. Evet, her milletin,-o milletin menfaati için bir miktar malı ile fedakârlık edip-bir sehâveti vardır. İşte, bizdeki sehâvet-i milliyeye su-i istimal edildi. Başka milletin sehâvet-i milliyesi zeynâb (havuz) gibi içine girer, milletin cevfinde hazine tutar. Ulûm ve maarif, altına su verir. Hem de zaman-ı sabıkta bir kısım büyükler namus-u milleti muhafaza eden cesaret-i milliyeyi su-i istimal edip, zemin-i ihtilâf olan kumistana atıp kaybettiler. Herbiri o kuvvetin bir zarfını başkasının

Zira herbir millet için, o milletin cesaret-i milliyesini teşkil eden ve namus-u milliyesini muhafaza eden ve kuvveti onda toplanacak bir mânevî havuz vardır. Ve sehâvet-i milliyesini teşkil eden ve menâfi-i umumiyesini temin eden ve fazla kalan malları onda tahazzün edecek bir hazine-i mânevîyesi vardır.

4- İstersen dikkat et. O zaman Ermeni me'b'usu Vartakis ve Hakkârî me'b'usu Seyyid Molla Tâhîr'e işaret eder. Onların kirlileri, bizim temizlerimize galebe etti.

Câmiü'l-Ezher'in
kızkardeşi olan,
Medresetü'z-
Zehrâ namıyla
dârülfünunu
mutazammın pek
âli bir medresenin
Bitlis'te ve iki refi-
kasıyla Bitlis'in iki
cenahı olan Van
ve Diyarbakır'da
tesisini isteriz.
Emin olunuz, biz
Kürtler başkalara
benzemiyoruz.

boynuna vurup kırdılar ve kırıldı. Hattâ beş yüz bin kahraman ile namus-u milleti muhafaza etmeye müstaid olan bir kuvvet-i azîmeyi mâbeynlerinde sarf edip ihtilâfat zemininde mahvettiklerinden, kendilerini terbiyeye müstahak ederlerdi. Eğer meşrutiyetten ve hürriyet-i şer'iyeden istifade edip, o delikleri kapatıp veya zeynâb suretine çevirseniz, o kıymettar kuvveti harice sarf etmek için devletimizin eline verseniz, bahasına merhamet ve adalet ve medeniyet kazanacaksınız.

Eğer isterseniz sizinle becayiş olacağım. Ben sorayım siz cevap veriniz.

Cevap: **فَاسْتَلْ وَلَا تَجِدْ بِهِ حَبِيرًا**⁵

Münazarat, s. 94-98

Medresetü'z-Zehra darülfünunun teşekkülünün sekiz şeraiti

Elhasıl: Vilâyât-ı şarkıye ve ulemasının istikbalini temin etmek istiyoruz. İttihad ve Terakki mânâsındaki hissemizi isteriz. Üzerinizde hafif, yanı-
mızda çok azim birşey isteriz.

Sual: Maksadını müphem bırakma, ne istersin?

Cevap: Câmiü'l-Ezher'in kızkardeşi olan, Medresetü'z-Zehrâ namıyla dârülfünunu mutazammın pek âli bir medresenin Bitlis'te ve iki refikasıyla Bitlis'in iki cenahı olan Van ve Diyarbakır'da tesisini isteriz. Emin olunuz, biz Kürtler başkalara benzemiyoruz. Yakînen biliyoruz ki, içtimaî hayatımız Türklerin hayat ve saadetinden neş'et eder.

Sual: Nasıl? Ne gibi? Niçin?

Cevap: Ona bazı şerait ve varidat ve semerat vardır.

Sual: Şeraiti nedir?

Cevap: Sekizdir.

Birincisi: Medrese nâm melûf ve menus ve cazibedar ve şevk-engiz itibarı olduğu halde büyük bir hakikati tazammun ettiğinden, rağabatı uyandıran o mübarek medrese ismiyle tesmiye.

İkincisi: Fünun-u cedideyi, ulûm-u medaris ile mezc ve derc; ve lisân-ı Arabî vâcip, Kürdî câiz, Türkî lâzım kılmak.

Sual: Şu mezcede ne hikmet var ki, o kadar taraftarsın, daima söylüyorsun?

Cevap: Dört kıyas-ı fâsit ile hâsıl olan safsatanın zulmünden muhakeme-i zihniyeyi halâs etmek, meleke-i feylesofanenin taklid-i tufeylâneye ettiği mugalâtayı izâle etmek...

Sual: Ne gibi?

Cevap: Vıcdanın ziyası, ulûm-u dîniyedir. Aklın nuru, fünun-u medeniyedir. İkisinin imtizacıyla hakikat tecellî eder. O iki cenah ile talebenin himmeti pervaz eder. İftirak ettikleri vakit, birincisinde taassup, ikincisinde hile, şüphe tevellüd eder.

Üçüncü şart: Zülcenaheyn ve Kürtlerin ve Türklerin mutemedi olan Ek-rad ulemasının veya istinâs etmek için lisan-ı mahallîye âşına olanları müderris

5- Sor. Fakat ondan haberdâr olanı bulamazsın.

6- İşte o kıyaslar: Mâneviyatı maddiyata kıyas edip Avrupa sözünü onda dahi hüccet tutmak. Hem de bazı fünun-u cedideyi bilmeyen ulemanın sözünü ulûm-u dîniyede dahi kabul etmemek. Hem de fünun-u cedide mahareti için gurura gelip, dinde de nefisine itimad etmek. Hem de, selefî halefe, maziye hale kıyas edip haksız itirazda bulunmak gibi fâsit kıyaslardır.

olarak intihap etmektedir.

Dördüncüsü: Ekradın istidatları ile istişare etmek, onların sabavet ve besatetlerini nazara almaktır. Zira çok libas var; bir kamete güzel, başkasına çirkin gelir. Çocukların talimi, ya cebirle, ya hevesatlarını okşamakla olur.

Beşinci şart: Taksimü'l-a'mâl kaidesini bitamamihâ tatbik etmek-tâ şubeler birbirine medhal ve mahreç olmakla beraber, herbir şubeden mütehasıs çıkabilsin.

Altıncı şart: Bir mahreç bulmak ve müdavimlerin tefeyyüzünü temin etmek; hem de mekâtib-i âliye-yi resmîyeye müsavi tutmak ve imtihanları, onların imtihanları gibi müntiç kılmak, akim bırakmamaktır.

Yedinci şart: Dârü'l-muallimîni muvakkaten şu dârülfünun dairesinde merkez kılmak, mezc etmektedir. Tâ ki, intizam ve tefeyyüz ondan buna geçsin ve fazilet ve diyanet, bundan ona geçsin; tebâdül ile herbiri ötekine bir kanat verip zülçenaheyn olsun.

Sekizinci şart: Kürdistan'da âdet-i müstemirre olan talim-i infiradiyi halka ve daireye tebdil etmek.

Münazarat, s. 126-129.

İkincisi: Zekâtür. Zira biz hem Hanefî, hem Şâfiîyiz. Bir zamandan sonra o Medresetü'z-Zehrâ İslâmîyete ve insânîyete göstereceği hizmetle, şüphesiz bir kısım zekâtı bil'istihkak kendine münhasır edecektir. Bâhusus, zekâtın zekâtı da olsa kâfidir.

Üçüncüsü: Şu medrese neşredeceği semeratla, tamim edeceği ziya ile, İslâmîyete edeceği hizmetle ukul yanında en âlâ bir mektep olduğu gibi, kulüb yanında en ekmel bir medrese, vicdanlar nazarında en mukaddes bir zaviyeyi temsil edecektir. Nasıl medrese, öyle de mektep, öyle de tekke olduğundan; İslâmîyetin iânât-ı milliyesi olan nüzur ve sadakat kısmen ona teveccüh edecektir.

Dördüncüsü: Mez-kûr tebâdül için dârü'l-muallimîn ile imtizaç ettiğinden, darü'l-muallimînin varıdatı bir derece tevsi ile muvakkaten ve âriyeten-eğer mümkünse-verilse, bir zaman sonra istiğna edecek, o âriyeyi iade edecektir.

Sual: Bunun semeratı nedir ki, on, belki elli beş seneden beri bağıryorsun?

Cevap: İcmali:⁷ Kürt ve Türk ulemasının istikbalini temin. Ve maarifî, Kürdistan'a medrese kapısıyla sokmak. Ve meşrutiyetin ve hürriyetin mehasinini göstermek ve ondan istifade ettirmektir.

Sual: İzah etsen fena olmaz.

Cevap: Birincisi: İslâmîyeti, onu paslandıran hikâyat ve İsrailiyat ve taassubat-ı bârîdeden kurtarmak. Evet, İslâmîyetin şe'ni metanet, sebat, iltizam-ı hak olan salâbet-i diniyedir. Yoksa cehilden, adem-i muhakemededen neş'et eden taassup değildir. Bence taassubun en dehşetlisi, bazı Avrupa mukallitlerinde ve dinsizlerinde bulunur ki, sathî şüphelerinde muannidane ısrar gösteriyorlar. Burhan ile temessük eden ulemânın şânı değildir.

Üçüncüsü: Mehâsin-i meşrutiyeti neşir için bir kapı açmaktır. Evet, aşâirde meşrutiyeti incitecek niyet yoktur. Fakat istihsan edilmezse istifade edilmez; o daha zararlıdır. Hasta tiryakî zehir-alüd zannetse, elbette istimal etmez.

Şu medrese neşredeceği semeratla, tamim edeceği ziya ile, İslâmîyete edeceği hizmetle ukul yanında en âlâ bir mektep olduğu gibi, kulüb yanında en ekmel bir medrese, vicdanlar nazarında en mukaddes bir zaviyeyi temsil edecektir. Nasıl medrese, öyle de mektep, öyle de tekke olduğundan; İslâmîyetin iânât-ı milliyesi olan nüzur ve sadakat kısmen ona teveccüh edecektir.

7- Şu Medresetü'z-Zehrâ'ya dair mebâhisi, Hürriyetin üçüncü senesinde nutuk suretiyle Bitlis'te, Van'da, Diyarbakır'da, daha birçok yerlerde ahaliye ders verdim. Umumen dediler: "Hakikattir, hem mümkündür." Demek diyebilirim ki, ben bu meselede onların tercümaniyim.

Yüz defa söylemişim, yine söyleyeceğim: Ehl-i medrese, ehl-i mektep, ehl-i tekkenin musalâhalarıdır. Tâ, temayül ve tebadül-ü efkârıyla lâakal maksatta ittihad eylesinler. Teessüfle görülüyor ki, onların tebâyün-ü efkârı, ittihadı tefrik ettiği gibi; tehâlûf-ü meşâribi de terakkiyi tevkif etmiştir. Zira herbiri mesleğine taassup, başkasının mesleğine sathiyeti itibarıyla tefrit ve ifrat ederek, biri diğerini tadlil, öteki de berikini techil ediyor.

Dördüncüsü: Maarif-i cedideyi medârise sokmak için bir tarik ve ehl-i medresenin nefret etmeyeceği saf bir menba-ı fûnun açmaktır. Zira, mükerreren söylemişim: Fena bir tefehhüm, meş'um bir tevehhüm şimdide kadar set çekmiştir.

Beşincisi: Yüz defa söylemişim, yine söyleyeceğim: Ehl-i medrese, ehl-i mektep, ehl-i tekkenin musalâhalarıdır. Tâ, temayül ve tebadül-ü efkârıyla lâakal maksatta ittihad eylesinler. Teessüfle görülüyor ki, onların tebâyün-ü efkârı, ittihadı tefrik ettiği gibi; tehâlûf-ü meşâribi de terakkiyi tevkif etmiştir. Zira herbiri mesleğine taassup, başkasının mesleğine sathiyeti itibarıyla tefrit ve ifrat ederek, biri diğerini tadlil, öteki de berikini techil ediyor.

Elhasıl: İslâmiyet hariçte temessül etse, bir menzili mektep, bir hücreni medrese, bir köşesi zaviye, salonu dahi mecmaü'l-küll, biri diğerinin noksanını tekmil için bir meclis-i şurâ olarak, bir kasr-ı meşîd-i nuranî timsalinde arz-ı didar edecektir. Ayna kendince güneşi temsil ettiği gibi, şu Medresetü'z-Zehrâ dahi o kasr-ı İllâhîyi haricen temsil edecektir.

Eyyühe'l-eşraf! Biz size hizmet ettiğimiz gibi, siz de bize hizmet ediniz. Yoksa ey bize vesayete muhtaç çocuk nazarıyla bakan ehl-i hükûmet, size itaat ettiğimiz gibi, saâdetimizi temin ediniz. Ve illâ, ey Kürt ve Türkün cemiyet-i milliye vazifesini bil'istihkak omuzunuza alan eski İttihad ve Terakki! İyi ettiniz mezc ettiniz. İyi etseniz iyi; ve illâ...

Münazarat, s. 129-133.

Cumhuriyet ki... Adâlet ve meşveret ve kanunda inhisar-ı kuvvetten ibarettir

Ey kardeşlerim! Kırk beş sene evvel Eski Said'in bu dersinden anlaşılıyor ki, o Said siyasetle, içtimaiyat-ı İslâmiye ile ziyade alâkadardır. Fakat sakın zannetmeyiniz ki, o, dini siyasete âlet veya vesile yapmak mesleğinde gitmiş. Hâşâ, belki o bütün kuvvetiyle siyaseti dine âlet ediyormuş. Ve derdi ki: "Dinin bir hakikatini bin siyasete tercih ederim." Evet, o zamanda kırk-elli sene evvel hissetmiş ki, bazı münafık zındıkların siyaseti dinsizliğe âlet etmeye teşebbüs niyetlerine ve fikirlerine mukabil, o da bütün kuvvetiyle siyaseti İslâmiyetin hakaikine bir hizmetkâr, bir âlet yapmaya çalışmış.

Fakat o zamandan yirmi sene sonra gördü ki: O gizli münafık zındıkların garplılaşmak bahanesiyle siyaseti dinsizliğe âlet yapmalarına mukabil, bir kısım dindar ehl-i siyaset, dini siyaset-i İslâmiyeye âlet etmeye çalışmışlardı. İslâmiyet güneşi yerdeki ışıklara âlet ve tabi olamaz. Ve âlet yapmak, İslâmiyetin kıymetini tenzil etmektir, büyük bir cinayettir. Hattâ, Eski Said o çeşit siyaset tarafgirliğinden gördü ki:

Bir sâlih âlim, kendi fikr-i siyasisine muvafık bir münâfıkı hararetle senâ etti ve siyasetine muhalif bir salih hocayı tenkit ve tefsik etti.

Eski Said ona dedi: "Bir şeytan senin fikrine yardım etse rahmet okutacak. Senin fikr-i siyasiyene muhalif bir melek olsa lânet edeceksin." Bunun için, Eski Said **أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالسِّيَاسَةِ** dedi. Ve otuz beş seneden beri siyaseti terk etti.

Hutbe-i Şamiye, s. 52; Tarihçe-i Hayat, s. 85; Beyanat ve Tenvirler, s. 111-112.

Müsbet ve mukaddes İslâmiyet milliyeti, menfi milliyetçiliğe ihtiyaç bırakmıyor

Üçüncü Mebhas

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا⁸

Yani, لِتَعَارَفُوا مَنَاسِبَاتِ الْحَيَاةِ الْأَجْتِمَاعِيَّةِ فَتَعَاوَنُوا عَلَيْهَا لَا تِلْتَاكُرُوا وَافْتِخَاصَمُوا

Yani, “Sizi taife taife, millet millet, kabile kabile yaratmışım, tâ birbirinizi tanımalısınız ve birbirinizdeki hayat-ı içtimaiyeye ait münasebetlerinizi bilesiniz, birbirinize muavenet edesiniz. Yoksa sizi kabile kabile yaptım ki, yekdiğerinize karşı inkârla yabancı bakasınız, husumet ve adâvet edesiniz değildir.”

Şu Mebhas Yedi Meseledir.

Birinci Mesele: Şu âyet-i kerimenin ifade ettiği hakikat-i âliye hayat-ı içtimaiyeye ait olduğu için, hayat-ı içtimaiyeden çekilmek isteyen Yeni Said lisanıyla değil, belki İslâmın hayat-ı içtimaiyesiyle münasebettar olan Eski Said lisanıyla, Kur’ân-ı Azîmüşşâna bir hizmet maksadıyla ve haksız hücumlara bir siper teşkil etmek fikriyle yazmaya mecbur oldum.

İkinci Mesele: Şu âyet-i kerimenin işaret ettiği teârûf ve teâvün düsturunun beyanı için deriz ki:

Nasıl ki bir ordu fırkalara, fırkalar alaylara, alaylar taburlara, bölüklerle, tâ takımlara kadar tefrik edilir. Tâ ki, her neferin muhtelif ve müteaddit münasebâtı ve o münasebâta göre vazifeleri tanınsın, bilinsin-tâ, o ordunun efradları, düstur-u teâvün altında hakikî bir vazife-i umumiye görsün ve hayat-ı içtimaiyeleri adânın hücumundan masun kalsın. Yoksa tefrik ve inkısam, bir bölük bir bölüğe karşı rekabet etsin, bir tabur bir tabura karşı muhasamet etsin, bir fırka bir fırkanın aksine hareket etsin değildir.

Aynen öyle de, heyet-i içtimaiye-i İslâmiye büyük bir ordudur; kabâil ve tavâife inkısam edilmiş. Fakat bin bir bir birler adedince cihet-i vahdetleri var: Hâlıkı bir, Rezzakları bir, Peygamberleri bir, kabileleri bir, kitapları bir, vatanları bir-bir, bir, bir, binler kadar bir, bir...

İşte bu kadar bir birler uhuvveti, muhabbeti ve vahdeti iktiza ediyorlar. Demek, kabâil ve tavâife inkısam, şu âyetin ilân ettiği gibi, teârûf içindir, teâvün içindir; tenâkür için değil, tehâsum için değildir.

Üçüncü Mesele: Fikr-i milliyet şu asırda çok ileri gitmiş. Hususan des-sas Avrupa zalimleri, bunu İslâmlar içinde menfi bir surette uyandırıyorlar, tâ ki parçalayıp onları yutsunlar.

Hem fikr-i milliyette bir zevk-i nefsanî var, gaffletkârâne bir lezzet var, şeâmetli bir kuvvet var. Onun için, şu zamanda hayat-ı içtimaiye ile meşgul olanlara “Fikr-i milliyeti bırakınız” denilmez. Fakat fikr-i milliyet iki kısımdır:

Bir kısmı menfidir, şeâmetlidir, zararlıdır. Başkasını yutmakla beslenir, diğerlerine adâvetle devam eder, müteyakkız davranır. Şu ise, muhasamet ve keşmekeşe sebeptir. Onun içindir ki, hadis-i şerifte ferman etmiş:

Fikr-i milliyet şu asırda çok ileri gitmiş. Hususan des-sas Avrupa zalimleri, bunu İslâmlar içinde menfi bir surette uyandırıyorlar, tâ ki parçalayıp onları yutsunlar.

Hem fikr-i milliyette bir zevk-i nefsanî var, gaffletkârâne bir lezzet var, şeâmetli bir kuvvet var.

8- “Ey insanlar! Biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık; sonra da, birbirinizi tanıyasınız diye milletlere ve kabilelere ayırdık.” Hucurat Sûresi, 49:13.

Evet, menfi milliyetin tarihçe pek çok zararları görülmüş. Ezcümle, Emevîler, bir parça fikr-i milliyeti siyasetlerine karıştırdıkları için, hem âlem-i İslâmî küstürdüler, hem kendileri de çok felâketler çektiler. Hem Avrupa milletleri şu asırda unsuriyet fikrini çok ileri sürdükleri için, Fransız ve Almanın çok şeâmetli ebedî adâvetlerinden başka, Harb-i Umumîdeki hâdisât-ı müthişe dahi, menfi milliyetin nev-i beşere ne kadar zararlı olduğunu gösterdi.

الْإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصَبِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ⁹ ve Kur'an da ferman etmiş:

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ فَإِنَّ اللَّهَ سَكَنَتْهُ
عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالزَّاهِمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا
وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

10

İşte şu hadis-i şerif, şu âyet-i kerime, kati bir surette menfi bir milliyeti ve fikr-i unsuriyeti kabul etmiyorlar. Çünkü müsbet ve mukaddes İslâmiyet milliyeti ona ihtiyaç bırakmıyor.

Evet, acaba hangi unsur var ki, üç yüz elli milyon vardır? Ve o İslâmiyet yerine o unsuriyet fikri, fikir sahibine o kadar kardeşleri, hem ebedî kardeşleri kazandırırın?

Evet, menfi milliyetin tarihçe pek çok zararları görülmüş. Ezcümle, Emevîler, bir parça fikr-i milliyeti siyasetlerine karıştırdıkları için, hem âlem-i İslâmî küstürdüler, hem kendileri de çok felâketler çektiler.

Hem Avrupa milletleri şu asırda unsuriyet fikrini çok ileri sürdükleri için, Fransız ve Almanın çok şeâmetli ebedî adâvetlerinden başka, Harb-i Umumîdeki hâdisât-ı müthişe dahi, menfi milliyetin nev-i beşere ne kadar zararlı olduğunu gösterdi.

Hem bizde, iptida-yı Hürriyette, Babil Kalesinin harabiyeti zamanında “tebelbül-ü akvam” tabir edilen teşâub-u akvam ve o teşâub sebebiyle dağılmaları gibi, menfi milliyet fikriyle, başta Rum ve Ermeni olarak pek çok kulüpler namında sebep-i tefrika-i kulüb, muhtelif mülteciler cemiyetleri teşekkül etti. Ve onlardan şimdiki kadar ecnebilerin boğazına gidenlerin ve perişan olanların halleri, menfi milliyetin zararını gösterdi.

Şimdi ise, en ziyade birbirine muhtaç ve birbirinden mazlum ve birbirinden fakir ve ecnebî tahakkümü altında ezilen anâsır ve kabâil-i İslâmiye içinde, fikr-i milliyetle birbirine yabanî bakmak ve birbirini düşman telâkki etmek öyle bir felâkettir ki, tarif edilmez. Adeta bir sineğin ısırması için, müthiş yılanlara arka çevirip sineğin ısırmasına karşı mukabele etmek gibi bir divanelikle, büyük ejderhalar hükmünde olan Avrupanın doymak bilmez hırslarını, pençelerini açtıkları bir zamanda onlara ehemmiyet vermeyip, belki mânen onlara yardım edip, menfi unsuriyet fikriyle şark vilâyetlerindeki vatandaşlara veya cenup tarafındaki dindaşlara adâvet besleyip onlara karşı cephe almak, çok zararları ve mehâlikıyla beraber, o cenup efradları içinde düşman olarak yoktur ki, onlara karşı cephe alınsın. Cenuptan gelen Kur'an nuru var; İslâmiyet ziyası gelmiş; o içimizde vardır ve her yerde bulunur. İşte o dindaşlara adâvet ise, dolayısıyla İslâmiyete, Kur'an'a dokunur. İslâmiyet ve Kur'an'a karşı adâvet ise, bütün bu vatandaşların hayat-ı dünyeviye ve hayat-ı uhreviyesine bir nevi adâvettir. Hamiyet namına hayat-ı içtimaiyeye hizmet edeyim diye iki hayatın temel taşlarını harap etmek, hamiyet değil, hamâkattir!

Dördüncü Mesele: Müsbet milliyet, hayat-ı içtimaiyenin ihtiyacı-

9- Bu ibare, İslâmiyet öncesi cahiliye âdetlerine dönmekten men eden hadislerden iktibas edilmiştir. Bu mevzuda birçok hadis-i şerif rivayet edilmiştir. Bunlardan birisi şöyledir: “İslâm dini kendinden önceki bâtil olan fiil, hareket, âdet ve inanışları keser, kaldırır.” Buhârî, Ahkâm: 4, İmâra: 36, 37; Ebû Dâvud, Sünnet: 5; Tirmizî, Cihâd: 28, İlim: 16, Nesâî, Bey'a: 26; İbni Mâce, Cihâd: 39; Müsned, 4: 69, 70, 199, 204, 205, 5:381, 6:402, 403.

10- “Kâfirler, kalblerine cahiliyet taassubundan ibaret olan o gayreti yerleştirdiklerinde, Allah, Resulünün ve mü'minlerin üzerine sükûnet ve emniyetini indirdi ve onlara takvâda ve sözlere bağlılıkta sebat verdi. Zaten onlar buna lâyık ve ehil kimselerdi. Allah ise herşeyi hakkıyla bilir.” Fetih Süresi, 48:26.

dahilisinden ileri geliyor. Teâvüne, tesanüde sebeptir; menfaatli bir kuvvet temin eder, uhuvvet-i İslâmiyeyi daha ziyade teyid edecek bir vasıta olur.

Şu müsbet fikr-i milliyet, İslâmiyete hâdim olmalı, kale olmalı, zırhı olmalı; yerine geçmemeli. Çünkü İslâmiyetin verdiği uhuvvet içinde bin uhuvvet var; âlem-i bekada ve âlem-i berzahta o uhuvvet bâki kalıyor. Onun için, uhuvvet-i milliyet ne kadar da kavî olsa, onun bir perdesi hükmüne geçebilir. Yoksa onu onun yerine ikame etmek, aynı kalenin taşlarını kalenin içindeki elmas hazinesinin yerine koyup, o elmasları dışarı atmak nevinden ahmakane bir cinayettir.

İşte, ey ehl-i Kur'an olan şu vatanın evlâtları! Altı yüz sene değil, belki Abbasiler zamanından beri, bin senedir Kur'an-ı Hakîmin bayraktarı olarak bütün cihana karşı meydan okuyup Kur'an'ı ilân etmişsiniz. Milliyetinizi Kur'an'a ve İslâmiyete kal'a yaptınız. Bütün dünyayı susturdunuz, müthiş tehâcümâtı def ettiniz. *يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ* ¹¹

âyetine güzel bir mâsadak oldunuz. Şimdi Avrupa'nın ve frenk-meşrep münafıkların desiselerine uyup şu âyetin evvelindeki hitaba mâsadak olmaktan çekinmelisiniz ve korkmalısınız.

Câ-yı Dikkat Bir Hâl: Türk milleti anâsır-ı İslâmiye içinde en kesretli olduğu halde, dünyanın her tarafında olan Türkler ise Müslümandır. Sair unsurlar gibi müslim ve gayr-ı müslim olarak iki kısma inkısam etmemiştir. Nerede Türk taifesi varsa Müslümandır. Müslümanlıktan çıkan veya Müslüman olmayan Türkler, Türklükten dahi çıkmışlardır (Macarlar gibi). Hâlbuki küçük unsurlarda dahi hem müslim ve hem de gayr-ı müslim var. Ey Türk kardeş! Bilhassa sen dikkat et. Senin milliyetin İslâmiyetle imtizaç etmiş; ondan kabil-i tefrik değil. Tefrik etsen, mahv'sın. Bütün senin mazideki mefâdiği halde, sen şeytanların vesveseleriyle, desiseleriyle o mefâhiri kalbinden silme.

Beşinci Mesele: Asya'da uyanan akvam, fikr-i milliyete sarılıp, aynen Avrupa'yı her cihetle taklit ederek, hattâ çok mukaddesatları o yolda feda ederek hareket ediyorlar. Hâlbuki her milletin kamet-i kıymeti başka bir elbise ister. Bir cins kumaş bile olsa, tarzı ayrı ayrı olmak lâzım gelir. Bir kadına bir jandarma elbisesi giydirilmez. Bir ihtiyar hocaya tango bir kadın libası giydirilmediği gibi, körü körüne taklit dahi çok defa maskaralık olur. Çünkü:

Evvelâ: Avrupa bir dükkân, bir kışla ise, Asya bir mezraa, bir cami hük-mündedir. Bir dükkancı dansa gider, bir çiftçi gidemez. Kışla vaziyeti ile mescid vaziyeti bir olmaz.

Hem ekser enbiyanın Asya'da zuhuru, ağıleb-i hukemanın Avrupa'da gelmesi, kader-i ezelinin bir remzi, bir işaretidir ki, Asya akvâmını intibâha getirecek, terakki ettirecek, idare ettirecek, din ve kalbdır. Felsefe ve hikmet ise din ve kalbe yardım etmeli, yerine geçmemeli.

Saniyen: Din-i İslâmî Hıristiyan dinine kıyas edip Avrupa gibi dine lâkayt olmak, pek büyük bir hatadır. Evvelâ, Avrupa dinine sahiptir. Başta Wilson, Loyd George, Venizelos gibi Avrupa büyükleri, papaz gibi dinlerine mutaassıp olmaları şahittir ki, Avrupa dinine sahiptir, belki bir cihette mutaassıptır.

Salisen: İslâmiyeti Hıristiyan dinine kıyas etmek, kıyas-ı maalfarıktır; o kıyas yanlıştır. Çünkü Avrupa dinine mutaassıp olduğu zaman medenî değildi; taassubu terk etti, medenileşti.

Asya'da uyanan akvam, fikr-i milliyete sarılıp, aynen Avrupa'yı her cihetle taklit ederek, hattâ çok mukaddesatları o yolda feda ederek hareket ediyorlar. Hâlbuki her milletin kamet-i kıymeti başka bir elbise ister. Bir cins kumaş bile olsa, tarzı ayrı ayrı olmak lâzım gelir.

11- "Allah öyle bir topluluk getirecektir ki, Allah onları sever, onlar da Allah'ı sever. Onlar mü'minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı izzet sahibidirler ve Allah yolunda cihad ederler." Mâide Süresi, 5:54.

Hem ne vakit ehl-i
İslâm dine ciddî
sahip olmuşlarsa,
o zamana nispeten
yüksek terakki
etmişler. Buna
şahit, Avrupa'nın
en büyük üstadı
Endülüs devlet-i
İslâmiyesidir. Hem
ne vakit cemaat-i
İslâmiye dine karşı
lâkayt vaziyeti
almışlar; perişan
vaziyete düşerek
tedennî etmişler.

Hem din onların içinde üç yüz sene muharebe-i dahiliyeyi intaç etmiş. Müstebit zalimlerin elinde avâmı, fukarayı ve ehl-i fikri ezmeye vasita olduğundan, onların umumunda muvakkaten dine karşı bir küsmek hasil olmuştu. İslâmiyette ise, tarihler şahittir ki, bir defadan başka dahilî muharebeye sebebiyet vermemiş.

Hem ne vakit ehl-i İslâm dine ciddî sahip olmuşlarsa, o zamana nispeten yüksek terakki etmişler. Buna şahit, Avrupa'nın en büyük üstadı Endülüs devlet-i İslâmiyesidir. Hem ne vakit cemaat-i İslâmiye dine karşı lâkayt vaziyeti almışlar; perişan vaziyete düşerek tedennî etmişler.

Hem İslâmiyet, vücub-u zekât ve hurmet-i ribâ gibi binler şefkatperverâne mesâil ile fukarayı ve avâmı himaye ettiği, **أَفَلَا يَعْلَمُونَ ۝ أَفَلَا يَتَفَكَّرُونَ ۝ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ** ¹²

gibi kelîmâtıyla aklı ve ilmi istişhad ve ikaz ettiği ve ehl-i ilmi himaye ettiği cihetle, daima İslâmiyet fukaraların ve ehl-i ilmin kalesi ve melcei olmuştur. Onun için, İslâmiyete karşı küsmeye hiçbir sebep yoktur.

İslâmiyetin Hıristiyanlık ve sair dinlere cihet-i farkının sırr-ı hikmeti şudur ki:

İslâmiyetin esası, mahz-ı tevhiddir; vesâit ve esbaba tesir-i hakikî vermiyor, icad ve makam cihetiyle kıymet vermiyor. Hıristiyanlık ise, “velediyet” fikrini kabul ettiği için, vesâit ve esbaba bir kıymet verir, enâniyeti kırmaz. Adeta rububiyet-i İlahîyenin bir cilvesini azizlerine, büyüklerine verir.

اتَّخَذُوا أَحْبَابَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ ¹³ âyetine mâsadak olmuşlar. Onun içindir ki, Hıristiyanların dünyaca en yüksek mertebede olanları, gurur ve enâniyetlerini muhafaza etmekle beraber, sabık Amerika Reisi Wilson gibi, mutaassıp bir dindar olur. Mahz-ı tevhid dini olan İslâmiyet içinde, dünyaca yüksek mertebede olanlar ya enâniyeti ve gururu bırakacak veya dindarlığı bir derece bırakacak. Onun için, bir kısmı lâkayt kalıyorlar, belki dinsiz oluyorlar.

Altıncı Mesele: Menfi milliyette ve unsuriyet fikrinde ifrat edenlere deriz ki:

Evvelâ: Şu dünya yüzü, hususan şu memleketimiz, eski zamandan beri çok muhaceretlere ve tebeddülâta maruz olmakla beraber, merkez-i hükümet-i İslâmiye bu vatanda teşkil olduktan sonra, akvâm-ı saireden pervane gibi çokları içine atılıp tavattun etmişler. İşte bu halde Levh-i Mahfuz açılrsa, ancak hakikî unsurlar birbirinden tefrik edilebilir. Öyleyse, hakikî unsuriyet fikrine hareketi ve hamiyeti bina etmek, mânâsız ve hem pek zararlıdır. Onun içindir ki, menfi milliyetçilerin ve unsuriyetperverlerin reislerinden ve dine karşı pek lâkayt birisi, mecbur olmuş, demiş: “*Dil, din bir ise millet birdir.*”

Madem öyledir. Hakikî unsuriyete değil, belki dil, din, vatan münasebâtına bakılacak. Eğer üçü bir ise, zaten kuvvetli bir millet; eğer biri noksan olursa, tekrar milliyet dairesine dâhildir.

Saniyen: İslâmiyetin mukaddes milliyeti, bu vatan evlâdının hayat-ı içti-maiyesine kazandırdığı yüzer faydadan iki faydayı misal olarak beyan edeceğiz.

Birincisi: Şu devlet-i İslâmiye yirmi otuz milyon iken, bütün Avrupa'nın büyük devletlerine karşı hayatını ve mevcudiyetini muhafaza ettiren, şu devletin ordusundaki nur-u Kur'ândan gelen şu fikirdir: “Ben ölürsem şehidim, öldürsem gaziyim.” Kemâl-i şevkle ölümün yüzüne gülererek istikbal etmiş, daima Avrupa'yı

12- “Akıl etmiyorlar mı? Tefekkür etmiyorlar mı? İyice düşünmüyorlar mı?”

13- “Onlar hahamlarını ve papazlarını kendilerine Allah'tan başka rab edindiler.” Tevbe Süresi, 9:31.

titretmiş. Acaba dünyada basit fikirli, sâfi kalbli olan neferâtın ruhunda şöyle ulvî fedakârlığa sebebiyet verecek hangi şey gösterilebilir? Hangi hamiyet onun yerine ikame edilebilir ve hayatını ve bütün dünyasını severek ona feda ettirebilir?

İkincisi: Avrupa'nın ejderhaları (büyük devletleri) her ne vakit şu devlet-i İslâmiyeye bir tokat vurmuşlarsa, üç yüz elli milyon İslâmı ağlatmış ve inletmiş. Ve o müstemlekât sahipleri, onları inletmemek ve sızlatmamak için elini çekmiş, elini kaldırırken indirmiş. Şu hiçbir cihetle istisgar edilmeyecek mânevî ve daimî bir kuvvetü'z zahr yerine hangi kuvvet ikame edilebilir, gösterilsin. Evet, o azîm mânevî kuvvetü'z zahrı menfi milliyetle ve istiğnâkârâne hamiyetle gücendirmemeli.

Yedinci Mesele: Menfi milliyette fazla hamiyetperverlik gösterenlere deriz ki:

Eğer şu milleti ciddî severseniz, onlara şefkat ederseniz, öyle bir hamiyet taşıyınız ki, onların ekserîsine şefkat sayılsın. Yoksa ekserîsine merhametsizcesine bir tarzda, şefkate muhtaç olmayan bir kısım-ı kalilin muvakkat, gafletkârâne hayat-ı içtimaiyelerine hizmet ise, hamiyet değildir. Çünkü menfi unsuriyet fikriyle yapılacak hamiyetkârlığın, milletin sekizden ikisine muvakkat faydası dokunabilir; lâyıf olmadıkları o hamiyetin şefkatine mazhar olurlar. O sekizden altısı ya ihtiyardır, ya hastadır, ya musibetzededir, ya çocuktur, ya çok zayıftır, ya pek ciddî olarak âhireti düşünür müttakidirlere ki, bunlar hayat-ı dünyeviyeden ziyade, müteveccih oldukları hayat-ı berzahiyeye ve uhreviyeye karşı bir nur, bir teselli, bir şefkat isterler ve hamiyetkâr mübarek ellere muhtaçtırlar. Bunların ışıklarını söndürmeye ve tesellilerini kırmaya hangi hamiyet müsaade eder? Heyhat! Nerede millete şefkat, nerede millet yolunda fedakârlık?

Rahmet-i İlâhiyeden ümit kesilmez. Çünkü Cenâb-ı Hak, bin seneden beri Kur'an'ın hizmetinde istihdam ettiği ve ona bayraktar tayin ettiği bu vatandaşların muhteşem ordusunu ve muazzam cemaatini, muvakkat arızalarla inşaallah perişan etmez. Yine o nuru ışıklandırır ve vazifesini idame ettirir.

Mektûbât, 26. Mektup, s. 309-314.

*Eğer şu milleti
ciddî severseniz,
onlara şefkat eder-
seniz, öyle bir ha-
miyet taşıyınız ki,
onların ekserîsine
şefkat sayılsın.
Yoksa ekserîsine
merhametsizce-
sine bir tarzda,
şefkate muhtaç
olmayan bir kısım-ı
kalilin muvak-
kat, gafletkârâne
hayat-ı içtimaiye-
lerine hizmet ise,
hamiyet değildir.*